

Задорожнюк Э.Г. Партии и движения в Чехии: Структурная эволюция и проблема приоритетов / Э.Г. Задорожнюк // Политический ландшафт стран Восточной Европы середины 90-х годов. – М.: ИНИОН РАН, 1997. – С. 241. **30.** Там само. – С. 241-242. **31.** Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории : в 2 кн. / [отв. ред. В.В. Марьина]; Ин-т славяноведения. – М.: Наука, 2005. – (XX век в документах и исследованиях). – Кн. 2. – 585 с. **32.** *Власть и общество: непростые взаимоотношения. Страны Центральной и Юго-Восточной Европы.* Сб. ст. – М.: ИС РАН, 2008. – С. 236; *Патрушев С.В.* Институционализм в политической науке: Этапы, течения, идеи, проблемы / С.В. Патрушев // Институциональная политология: Современный институционализм и политическая трансформация России / [под ред. С.В. Патрушева]. – М.: ИС РАН, 2006. – С. 39. **33.** *Ковлер А.И.* Кризис демократии? Демократия на рубеже XXI века / Ковлер А.И. / [отв. ред. Б.Н. Топорнин]. – М.: ИГП РАН, 1997. – С. 92. **34.** Там само. – С. 93. **35.** *Леонова Л.А.* Становление плюралистической политической системы в Чехословакии, (1990-1992) / Л.А. Леонова // Восточная Европа на новом пути (Хроника событий, документы, комментарии). – М.: ИНИОН РАН, 1994. – С. 153-158. **36.** *Носова А.В.* Эволюция и смена элит в рамках Гражданского Форума в «революционный» период его истории / А.В. Носова // Профессор МГУ И.М. Белявская. Материалы конференции, посвященной 90-летию со дня рождения проф. МГУ им. М.В. Ломоносова И.М. Белявской. – М.: Изд-во МГУ, 2005. – С. 303-333. **37.** *Носова А.В.* Проблема формирования посткоммунистических элит в Чешской Республике (на материале Гражданского Форума) / А.В. Носова // Национально-территориальный фактор в истории Центральной и Юго-Восточной Европы в XX веке и Россия (СССР): материалы международной научной конференции. – Минск: Изд-во БГУ, 2003. – С. 225-228. **38.** *Новопашин Ю.* Революции 1989 года в странах Центральной (Восточной) Европы: взгляд через десятилетие / Ю. Новопашин // Международный исторический журнал. – 2000. – № 7; *Щербакова Ю.А.* Начало «нежной революции» в ЧСФР (осень 1989 г.) / Ю.А. Щербакова // Восточная Европа на историческом переломе. – М.: ИНИОН РАН, 1991. – С. 237-240. **39.** *Коровицына Н.В.* С Россией и без нее: восточноевропейский путь развития / Коровицына Н. – М.: ЭКСМО, Алгоритм, 2003. – 283 с. **40.** *Коровицына Н.* Восточноевропейская динамика и перспектива ее изучения / Н. Коровицына // Восточноевропейские исследования. Международный журнал по социальным и гуманитарным наукам. – 2007. – № 5. – С. 5-18; *Коровицына Н.* Самая «бархатная» революция: «чешский человек» на фоне общественных перемен / Н. Коровицына // Славяноведение. – 2000. – № 3. – С. 16-26; *Коровицына Н.* Сравнительный опыт общественных преобразований в постсоциалистических странах / Н. Коровицына // Социс. – 2002. – № 5. – С. 9-18; *Коровицына Н.* «Бархатные» революции как феномен массового сознания восточноевропейцев / Н. Коровицына // Международный исторический журнал. – 2000. – № 7 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://history.machaon.nj/an/mimber07/anonsvak/revolution/korovits/index.html>

УДК 321.01

В. М. СПИВАК

СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Аналізуються проблеми глобальних трансформаційних змін та перетворень у політичній сфері. Розглянуто окремі аспекти участі держави у вирішенні глобальних

© СПИВАК Віктор Миколайович – доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та профспілкового руху АПСВТ ФПУ

проблем. Обґрунтовано необхідність і значення участі соціальної держави в подоланні проблеми соціалізації глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, соціалізація глобалізації, соціальна держава.

Спивак В.Н. Социальное государство в процессе социализации глобализации: политологический аспект

Анализируются проблемы глобальных трансформационных изменений и преобразований в области политики. Рассмотрены отдельные аспекты участия государства в разрешении глобальных проблем. Обоснована необходимость и значение участия социального государства в преодолении проблемы социализации глобализации.

Ключевые слова: глобализация, социализация глобализации, социальное государство.

Spivak Viktor. Social state in the process of socialization of globalization: political aspect

Problems of global transformational changes and transformations to policy areas are analyzed. Separate aspects of participation of the state in permission of global problems are considered. Need and importance of participation of the social state in the course of globalization socialization is proved.

Key words: globalization, globalization socialization, social state.

Сучасний світовий політичний розвиток характеризують декілька визначальних тенденцій, які дедалі чіткіше виявляються в процесі якісних глобальних перетворень. По-перше, відбуваються значні зрушення у балансі сил на світовій арені, а в глобальній політиці дедалі вагоміше заявляють про себе окремі групи країн. Другою, пов'язаною з попередньою, тенденцією сучасного світового розвитку є поступове формування багатопольярного світу¹, який вимагає постійного відстоювання власних національних інтересів з обов'язковим врахуванням національних інтересів держав-сусідів. Осягнути форму структурування нинішніх трансформацій у напрямі взаємозалежного світу залишається головним завданням дослідників глобалізації. Така форма нині зазнає рефлексивного перетворення, дедалі більше приймаючи проекти глокалізації як конструктивні ознаки сучасної глобалізації. Турбулентність останньої, поєднана зі значними змінами та перетвореннями, невирішеність глобальних проблем дають підстави сучасним дослідникам говорити про невпевненість та глобальний хаос, а не про уявні, чіткі, сформовані структури та їх закріплення у глобальному багатопольярному світі. Насправді реальністю є те, зазначає О.М. Чумаков, характеризуючи сучасність, що ми з нечуваною раніше швидкістю, до того ж з постійним прискоренням, летимо у майбутнє, яке не лише не встигаємо, а по суті й не можемо ні осмислити, ні передбачити і навіть більше того – не встигаємо усвідомити реальні явища сьогодення чи дати одностайну інтерпретацію минулого².

Одностайне розуміння світовим співтовариством сутності поняття «глобалізація» та пов'язаних з цим процесом трансформаційних змін звичайно ж сприятиме і виробленню у майбутньому практик подолання існуючих нині проблем глобального характеру. Враховуючи те, що жодна держава сьогодні не може існувати відокремлено від інших і самодостатньо розвиватися, слід погодитися з думкою Р. Робертсона, який визначає глобалізацію як ряд економічних, політичних, культурних та інших процесів, які утворюють єдиний світ³, але водночас мають суперечливий, складний, комплексний характер, нерідко породжують загрозливі для людства наслідки. За таких умов особливої актуальності й гостроти серед інших набувають проблеми сталого розвитку, глобального управління, соціалізації про-

цесу глобалізації, вирішення яких залежатиме від участі держав. Саме держави спроможні об'єднати економічний, культурний, науково-технічний, інтелектуальний потенціал у формуванні спільного майбутнього. Як зазначає Т.В. Андрущенко, державні діячі повинні враховувати, що людство мусить стати на шлях сталого розвитку, а це, в свою чергу, означає, що механізми ринкової економіки доведеться істотно обмежити, оскільки попит на товари і послуги, який постійно зростає, потребує їх надлишкового виробництва з величезною затратою невідновлюваних природних ресурсів. А отже, названі механізми несумісні з екологічно й соціально безпечним, самопідтримуваним розвитком⁴, вирішення проблем потребує нестандартних рішень.

Політична сфера глобальних трансформаційних змін і перетворень не залишається поза увагою закордонних і вітчизняних дослідників. Проблемам трансформації політичних систем, зокрема держави, присвячені праці І.В. Алексеєнко, В.С. Великочій, І.О. Кресіної, А.А. Коваленка, Л.А. Морозової, Ф.М. Рудича, Н.М. Хоми, В.В. Цветкова та ін. Водночас в умовах глобальної фінансово-економічної кризи, загострення глобальних проблем значно актуалізується проблематика соціалізації глобалізації, визначення в цьому процесі місця соціальної держави, адже йдеться, за великим рахунком, про майбутнє існуючого проекту глобалізації.

Хвиля глобалізації, очевидно, ще не супроводжується необхідною зміною досконалих політичних інститутів. Економічна і політична відкритість, поширення інвестицій, небувале зростання обсяг торгівлі посилює позицію прибічників глобалізації і зміцнює надію еліт держави бути у фарватері світових процесів. Водночас вимоги антиглобалістів щодо антигуманних наслідків глобалізації (зростання розриву між бідними і багатими країнами, збідніння населення окремих країн, зростання безробіття та ін.) не можуть відверто ігноруватися. Водночас недопустимою є й недооцінка ідеологами глобалізації фактору державності. Держава є достатньо вагомим політичним, суспільним, історичним фактором розвитку людства, щоб можна було легко уявити її зникнення чи заміну найближчим часом, навіть у нашій уяві. Діяльність держави у сфері соціального забезпечення сприймається як об'єктивне явище незалежно від ідеологічних засад. Тому питання ролі та функцій держави у глобалізаційному процесі постійно в центрі уваги науковців і політиків. На різних етапах історичного розвитку держава виступала як трансформуюча і впорядковуюча основа суспільства. У своєму нинішньому стані вона стала недостатньо ефективним інструментом для досягнення глобальних цілей цивілізації. Нині вона не в змозі брати на себе повну відповідальність за добробут особи, а в межах принципу субсидіарності перекладає частину функцій на бізнес, інститути громадянського суспільства. В умовах гострої вимоги соціалізації процесу глобалізації очевидно піддається змінам і природа соціальної держави як головного суб'єкта забезпечення соціальної стабільності соціуму.

Зміна традиційної ролі держави як основної форми політичної організації суспільства є ключовою темою політичного дискурсу в розрізі проблем глобалізації. Багато питань, пов'язаних з її роллю в світовому глобалізаційному процесі, наслідків, які маємо сьогодні й очікуємо завтра, не отримали єдиної інтерпретації ні у вітчизняній, ні зарубіжній літературі. У суперечках адептів глобалізації і авторів, які не визнають її реального існування як світового феномена, щодо питання долі держави в світі, що глобалізується й інтегрується, сформувався різ-

ний спектр думок – між повною переконаністю у відмиранні цього інституту і не менш твердою впевненістю в тому, що вплив держав на історичний процес людства надалі тільки зростатиме. Тому в умовах формування глобального порядку і пов'язаної з цим зміни сформованої міжнародної системи дедалі гостріше постає завдання визначення історичних перспектив держави. Зростаюча напруженість між суб'єктами міжнародних відносин супроводжується і зміною наших уявлень про найкращу форму організації публічної влади – ідеальний політичний інститут, його роль, місце й призначення в сучасному суспільстві.

Очевидно, що сучасний стан економічної глобалізації виводить на політичну сцену значну кількість суб'єктів (акторів), здатних суперничати з державою-нацією, а крім того – збільшувати залежність слабких держав від сильних. Згадаймо хоча б неурядові організації, діаспори, транснаціональні корпорації, релігійні мережі, кримінальні структури, системи нелегальної міграції, пробуджені спільноти, які сприяють зруженню влади держави, що традиційно ґрунтуються на ідентифікації громадян за національною територією. І такі процеси прослідковуються не лише через призму економічних відносин. У політиці традиційна держава не є вже єдиним володарем загального інтересу і втрачає частину своєї влади. Але вона прямус до втрати влади а не втрати впливу, проходить етап певних перетворень. Проблемою є не так зменшення держави, як «мутація» її ролі в багаторівневій світовій архітектурі. При цьому важливим є збереження її соціальної складової. Найкраще вплив глобалізації на державу прослідковується через дослідження її внутрішніх і зовнішніх функцій.

Попередньо дослідники вже зверталися до опрацювання цього питання. У цьому сенсі варто погодитися з думкою Л. Морозової, яка зауважує, що зростання впливу глобалізації на життя всіх держав не може не позначитися насамперед на внутрішніх і зовнішніх функціях держави. В юридичній літературі дедалі частіше підкреслюється така важлива тенденція розвитку внутрішніх функцій держави, як інтернаціоналізація, тобто надання внутрішнім функціям значного міжнародного аспекту, їх тісна взаємодія з зовнішнім середовищем, взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньої політики держави. Це дає підстави стверджувати, що внутрішні функції держави не можуть розвиватися виключно на власній основі, визначатися метою, завданнями, які базуються лише на національному інтересі, без врахування інтересів міжнародної спільноти⁵. Тому, на думку окремих науковців, глобалізація настільки стирає грані між внутрішньою і зовнішньою політикою, що вже зараз є підстави для введення нової класифікації функцій держави, оголошення їх загальними для реалізації як всередині держави, так і за її межами. До таких загальних функцій належать: 1) економічна, зміст якої складає забезпечення нормального функціонування і розвитку економіки, організації зовнішньоекономічних зв'язків тощо; 2) політична, або функція безпеки, яка спрямована на забезпечення державної і суспільної безпеки, соціальної і національної злагоди, охорону суверенітету; 3) соціальна, зміст якої складають охорона прав і свобод населення, здійснення заходів для задоволення соціальних потреб людей, підтримання необхідного рівня життя населення, створення належних умов для праці, побуту та ін.; 4) ідеологічна, метою якої є підтримання певної ідеології, в тому числі релігійної, організація освіти, підтримання науки, культури тощо; 5) екологічна, яка передбачає ряд заходів з охорони навколишнього середовища⁶.

У політичному і правовому сенсі не вперше ставиться акцент на «розмивання» держави як системи, передачу її функцій комерційним структурам та надна-

ціональним інститутам. Звичайно, розвинені демократії, насамперед Західної Європи, перебувають у більш вигідному становищі для організації забезпечення нового управління в глобалізованому світі, оскільки спроможні надати легальним недержавним організаціям свободу як у політичному, так і комерційному секторах. З подоланням певних перепонів рухаються в такому напрямі й країни Східної Європи. Розробки науковців Нью-Йоркського Університету за проектом «Глобальне управління і глобальне адміністративне право в міжнародному правовому порядку» формують найповніше уявлення про перспективи глобалізованого світу і складають окрему альтернативну іншим концепцію «глобального адміністративного простору»⁷. Сутність концепції глобального адміністративного простору складають положення і обґрунтування можливості запровадження в державному управлінні форм і методів приватно-публічного характеру. Підставою для цього є помітне зростання суверенної нерівності держав, пом'якшення відмінностей міжнародного і внутрішньодержавного просторів, проблеми визначення компетенції міжнародних надурядових організацій, які не входять до структури ООН і вплив на держави яких не регламентується міжнародним правом (Всесвітня торгова організація, Міжнародний банк, Міжнародний валютний фонд, Міжнародна організація стандартизації та ін.). Водночас процеси глобалізації не повинні повністю «стерти» національно-державні відмінності, нехтувати соціальними аспектами розвитку, визначати «капіталізацію» єдиною домінантою розвитку. Зайнятість і соціальний захист держави мають перетворити у стрижневий елемент своєї соціально-економічної політики і політики у сфері скорочення масштабів бідності.

Серед зазначених загальних функцій, у розрізі обраної теми, вимагає більш детального висвітлення політична функція, навіть якщо нині й завчасно переходити до практики об'єднання внутрішньої і зовнішньої політики в одну сферу діяльності держави. Внутрішні інтереси держав, враховуючи відмінність у рівнях їх економічного та політичного розвитку, настільки різняться, що спроектовані ними інтереси й потреби зовнішнього характеру поєднати досить складно. Суттєво відрізняються також форми і методи реалізації державою зовнішніх і внутрішніх функцій. Дії, які досить часто допустимі в середині держави, не можуть бути використані у взаємовідносинах з іншими суб'єктами міжнародного співтовариства. І все ж важливим аспектом політичної функції держави в умовах глобалізації є забезпечення та захист державного суверенітету.

Державний суверенітет був і залишається важливою юридичною і політичною категорією. В ньому виявляється сумарна характеристика всіх ознак держави. Вона є суверенною, якщо здатна самостійно вирішувати внутрішні й зовнішні справи з дотриманням норм міжнародного права. В сучасних умовах держава не може бути суто «еґотичною», будувати свою політику виходячи з власних, внутрішніх потреб, а зобов'язана враховувати інтереси інших держав, наддержавних структур. До того ж нині вже є не достатнім і таким, що майже вичерпав себе, принцип співробітництва у межах партнерства. Його варто наповнювати новим змістом, у тому числі з урахуванням проблемних питань глобального характеру. Суверенна держава є повновладною, незалежно від будь-якої іншої влади, у вирішенні питань як внутрішнього, так і зовнішнього характеру.

Політика суверенної держави має бути спрямована на відстоювання інтересу громадян жити за власними законами і звичаями, релігійними та іншими нормами і традиціями, обирати ефективний державний устрій, встановлювати внутрішній

політичний режим та забезпечувати охорону державного кордону. Останні, незважаючи на те, що дедалі більше набувають ознак прозорості, існуватимуть до того часу, доки будуть існувати суверенні держави. У свою чергу, міжнародне співтовариство не вправі нехтувати межами державного суверенітету. Лише держава вправі добровільно, без примусу взяти на себе подібні зобов'язання, що випливає зі змісту суверенного права держави як повноправного члена міжнародного співтовариства. У статуті та інших документах ООН, Ради Європи, Європейського Союзу, СНД, СОТ та ін. чітко виражено намір світового співтовариства гарантувати суверенітет народів і держав, поважати їх територіальну цілісність і самостійність, а принцип самовизначення націй і народів та суверенітет держав, створених і які діють на основі вільного вибору народом свого політичного ладу, отримав повне визнання у сучасних міжнародних відносинах. Наступ на державність, суверенітет держави, суверенітет нації, на наш погляд, не є повністю виправданим. Очевидно, процеси глобалізації не повинні повністю «стирати» національно-державні відмінності. Держава може лише частково поступитися суверенітетом з метою вирішення окремих проблем, у тому числі глобального характеру, але це не означає повної втрати її суверенітету.

Іншим аспектом політичної функції сучасної держави є забезпечення народовладдя. Демократія визнається принципом визначального значення, дотримання якого забезпечить глобалізацію з «людським обличчям». Не викликає заперечень позиція дослідників, які вважають, що в наш час дійсно відбувається глобалізація демократичних цінностей. Право на демократію – глобальне право, яке з часом у зростаючому порядку буде і надалі підтримуватися міжнародним співтовариством у цілому⁸. Глобалізація ставить перед державою вимогу забезпечити всебічні умови розвитку демократичних інститутів і демократичного управління суспільством. Забезпечення влади народу – базова позиція політичної функції демократичної держави. Вона передбачає реалізацію народом трьох повноважень: по-перше, участь у формуванні представників органів влади, уповноважених від імені народу здійснювати в країні державну владу і вирішувати місцеві питання в муніципальних структурах; по-друге, гарантувати участь народу в прийнятті державних рішень шляхом проведення референдуму; по-третє, забезпечення права контролю за здійсненням державної влади і реалізацією прийнятих рішень.

Політична функція держави нерозривно поєднується в сучасному світі з різноманітними проблемами глобального характеру. Їх вирішення без втручання держави та її активної позиції не уявляється можливим. Досить влучно, на наш погляд, це відмічено дослідниками Г.-П. Мартином і Х. Шуманом, які в цілому відстоюють її роль у майбутньому як головну. Глобальна інтеграція іде поруч з доктриною економічного порятунку, зауважують автори, тому глобальна економічна інтеграція в жодному разі не є природним процесом: вона свідомо поширюється цілеспрямованою політикою... Найбільша проблема нашого покоління полягає в тому, що наші досягнення в економічній площині життя визначили наш прогрес в політичній площині до такої міри, що наша економіка і політика постійно втрачають зв'язок між собою. В економічній площині нашими зусиллями світ сформувався в єдину всеоб'ємну виробничу одиницю. В політичній же площині він залишився розділеним. Напруга між цими двома прямо протилежними тенденціями породила серію конфліктів, зіткнень і потрясінь в суспільному житті людства. Тому, вважають дослідники, першочерговим завданням політиків-демо-

кратів на порозі наступного століття буде відновлення Держави і верховенства політики над економікою⁹.

Різноманітність викладених останнім часом у наукових публікаціях думок з проблем визначення ролі держави у майбутньому глобалізованому світі, її значення та функцій, засвідчує про можливість, а то й необхідність перегляду і зміни не лише філософії держави, а й філософії відносин між державами. Лібералізація економіки, вступ України до СОТ, завершення першого етапу співпраці з ЄС переконливо засвідчують це. Тема інтеграції до Європи не знімається з порядку денного в нашому суспільстві, й не лише тому, що жити під парасолькою євроцінності значно краще, а й тому, що соціальні стандарти є значно вищими. Об'єднання держав на загальновизнаних демократичних засадах має ще більше підкреслити їх відмінність між собою в єдиній пан-європейській ідентифікації. Саме держава має генерувати і відстоювати технологічні системи, які, з одного боку, об'єднували б національне господарство в одне ціле, а з іншого – поєднували її із зовнішнім світом, забезпечуючи при цьому державі сприятливу позицію повноправного суб'єкта у міжнародному співтоваристві.

Отже, глобалізація є всеоб'ємним фактором, який впливає не лише на політичну структуру окремої держави, а й усього світу. Збільшення на світовій арені різноманітних суб'єктів відносин та їх суверенізація – це закономірний і невідворотний процес, результат політики держав, насамперед найбільш розвинених. Серед них держава займає окреме, самостійне місце. Залишаючись ядром політичної системи, вона також незамінна в доступній для огляду перспективі у вирішенні таких завдань, як забезпечення правопорядку і обороноздатності, надання соціальних послуг, регулюванні ринкових відносин, міграції, підтримання транспортної інфраструктури та ін. Як справедливо зазначає І. Алексеєнко, національна держава на сьогодні є найбільш розвинутою формою суспільного договору, в межах якого люди можуть певною мірою впливати на умови свого існування¹⁰.

Глобалізація не скасовує національну державу, а трансформує її роль і функції. Участь національних урядів у здійсненні контролю в державі, вирішенні внутрішніх проблем зменшується. Попередня жорстка дихотомія: зовнішня політика – внутрішня політика стає дедалі менш актуальною. Держава за таких умов дедалі частіше поступається своїм внутрішнім суверенітетом заради вирішення загальносвітових проблем, втрачає монополію на реалізацію владних повноважень. Водночас будь-яка держава, незалежно від свого економічного розвитку, має суверенітет на рівні з іншими державами.

Особливість положення держави в сучасних умовах глобалізації помітно підтверджується її станом, за якого вона має враховувати як вимоги внутрішніх регіонів, регіональних організацій, так і держав світу. В економічному полі, межі якого давно сягнули за національно-державні кордони, із самостійного гравця вона дедалі більше перетворюється в арбітра. Через визнання сучасних технічних систем і їх розвиток з урахуванням національних особливостей держава, з одного боку, об'єднує національне господарство в одне ціле, а з іншого – поєднує його із зовнішнім світом, забезпечуючи при цьому свій рівень участі у світовій економіці, добробут громадян. Економічна ефективність сучасних держав не самоціль, а засіб задоволення матеріальних і духовних потреб своїх громадян.

В умовах подолання проблеми соціалізації глобалізації особливого значення набуває соціальна держава, становлення якої є закономірним процесом, зумовлене логікою суспільного розвитку, рівнем розвитку продуктивних сил, демокра-

тизацією суспільного життя, поступовим утвердженням принципів справедливості, рівності та свободи. Єдина цілісна модель соціальної держави у світі відсутня, водночас нині окреслюються перспективи такої моделі соціальної держави, яка активізує, стимулює, заохочує позадержавні інститути, утверджує субсидіарність, звужуючи при цьому власні функції. Громадяни постають у такій моделі не лише як споживачі соціальних благ, а й як їх виробники та надавачі. Слід підтримати позицію дослідників, які обґрунтовують у вітчизняній моделі соціальної держави такі пріоритети, як консолідація влади, бізнесу та громадськості у вирішенні соціально значущих питань, екологізація виробничо-господарської діяльності, інвестування в людський капітал та підвищення якості людського капіталу, стимулювання розвитку корпоративної відповідальності й підвищення соціальної відповідальності бізнесу, соціальний діалог роботодавців і працівників, розвиток системи соціального партнерства та ін.¹¹ Демократична, соціальна, правова держава є не лише суб'єктом забезпечення соціальних прав людини на локальному рівні, а й покликана виступити головним суб'єктом у подоланні найгострішої глобальної проблеми – соціалізації глобалізації.

1. *Грищенко К.* Стратегічна рівновага як шанс України у багатополлярному світі / К. Грищенко // Дзеркало тижня. – 2012. – № 99. – 9 березня. 2. *Чумаков А.Н.* Глобалізація. Контури целостного мира: монографія / Чумаков А.Н. – М.: Проспект, 2009. – 432 с. 3. *Robertson R.* Globality, Global Culture, and Images of World Order / *R. Robertson* // *Social Change and Modernity*. – Berkeley. – 1992. – P. 396. 4. *Андрущенко Т.В.* Ціннісний дискурс цивілізацій / Андрущенко Т.В. – К.: Університет «Україна», 2011. – 440 с. 5. *Морозова Л.А.* Влияние глобализации на функции государства / Л.А. Морозова // Государство и право – 2006. – № 6. – С. 71-79. 6. *Лазарев В.В.* Теория государства и права: учебник / В.В. Лазарев, С.В. Липень. – М., 2001. – С. 77-78. 7. *European Journal of International Law*. Vol.17.2006№1. 8. *Лукашук И.И.* Глобализация, государство, право, XXI век / Лукашук И.И. – М., 2000. – 240 с. 9. *Мартин Г.-П., Шуман Х.* Западная глобализация: атака на процветание и демократию / Г.-П. Мартин, Х. Шуман [пер. с нем]. – М.: АЛЬПИНА, 2001. – 335 с. 10. *Алексеевко І.В.* Трансформація інституту національної держави в умовах глобалізації світу: автореф. дис. ... док. політ. наук І.В. Алексеевко. – К., 2006. – 32 с. 11. *Хома Н.М.* Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія / Хома Н.М. – К.: Юридична думка, 2012. – 592 с.

УДК 352/354

A.C. МАТВІЄНКО

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ВИМІР ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

На прикладі становлення та розвитку транскордонного співробітництва в ЄС розглянуто зміну ролі території у сучасному глобалізованому світі. Вказано на необхідність формування управлінських структур для керування процесами у таких наддержавних утвореннях, повноваження яких знаходяться на межі компетенцій органів влади на місцевому, регіональному та центральному рівнях.

Ключові слова: територія, кордон, регіон, транскордонне співробітництво, Євро-регіон, інтеграція, держава, суверенітет.

© *МАТВІЄНКО Анатолій Сергійович* – кандидат політичних наук, докторант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України